

2014 júniusban a MŰPÁ-ban előadtak egy japán bábelőadást, melynek szövegét Csikamacu Monzaemon, akit a japán Shakespere-ként tartanak számon, írta. Japánul adták elő, dián vetítették az általam fordított magyar szöveget.

Vihar Judit

Pathosz átváltozásai

Kikaigasima

(Ördögsgiget)

CSIKAMACU Monzaemon

(1653–1725):

Heike Nyógo ga sima

(Heike és a nők szigete)

Második jelenet az ötfelvonásos történelmi dráma II. felvonásából

Magyar fordítás: **Vihar Judit**

Színpadra alkalmazta:

TAKEMOTO Csitoszedajú

(Dzsóruri ének)

és

TOJOZAVA Tomiszuke

(Samiszen)

FŐBB SZEREPLŐK:

SUNKAN

magas rangú pap, aki összeesküvést szervezett Taira no Kijomori ellen, majd száműzték az Ördögsgigetre.

(HEIHANGAN)

JASZUJORI

száműzött az Ördögsgigeten, ugyanazért, mint Sunkan

(TAMBA NO SÓSÓ)

NARICUNE

szerűzött az Ördögszigeten, ugyanazért, mint Sunkan. Szerelmes Csidoriba.

CSIDORI

helybeli buvár-halászlány, szerelmes Naricunéba.

TANZAEMON (MOTOJASZU)

a fővárosból érkezett hivatalnok, a száműzötteknek hozott kegyelmi parancsot

SZENO-O (TARÓ KANEJASZU)

Kijomori hivatalnok, a száműzötteknek hozott kegyelmi parancsot. Kigúnyolja Sunkant.

(Nó ének)

Réges régi idők óta e sziget
Ördögsziget névre hallgat,
ördögök lakják
a pokoli birodalmat.

Ördögök kegyetlensége határtalan,
senkit sem szánnak meg szomorúságukban.

Még a sziget vadállatai sem
kiáltják az égig szenvedésem.

Régi időkben regék róla szóltak,
a szép főváros emlék, fénye már megkopott,
Nap, Hold sugarából mára árnyék maradt.

Fű, fa, virág ritkán nő itt,
gabonát már nem ültetnek, nem is szántanak,
ahogyan csak lehet, életükbe kapaszkodnak.

Hegycsúcsokon kénes lángok gyúlnak,
a halászok hal helyett csak kagylókat fognak,
mit örvénylő hullámok partra kidobnak.

Szemünk előtt egy alak görnyed,
csontsovány ő, megfáradt a teste,
S haja hófehér.

Szegényes rongyok borítják a testét,
vállára falevelek hullnak.
Kiszáradt fát botként tart kezében,

csak bogarak zümmögése hallik szakadatlan.

Csetlik-botlik, alig tud járni,
de küzd és harcol,
pedig fél lába van csak, s mégis győz,

ő az, Sunkan.

Ó, a fehér hó, mely leesett télen,
nyárra pedig már semmivé olvadt,
tavasz múlt, eljött az ősz is,
a természet a naptár ezen a szigeten.

A napokat számlálgatva
három év telt el azóta,
tarajos hullámok, hegyi szelek fújtak,
Csidori kis lilék a parton sétáltak.

Szülőföldjükért könnyüket hullatták,
mikor jutnak haza,
ezen tépelődtek folyton-folyvást,

mint a keréknyomba esett kárász
a pocsolyában, úgy vergődök én is,
szerelmi bánatom semmihez sem fogható,

Az élet az örök várakozás fájdalma.

Ugyanígy szenvedett, kínlódott,
rótta a mohával belepett sziklaösvényt
egy másik ember foltozott ruhában,

SUNKAN: "Láttam én már valaha is ilyen borzalmas alakot?
Az Asura félistenek örök harcot vívnak a nagy óceán vidékén.

A szútra úgy magyarázza, hogy az Asura félistenek pokoli birodalma ott van, hegyek és tengerek legmélyén,

(*énekel*) Csak nem az Éhes ördögök birodalmába jutottam akarva-akaratlan?"

De ahogy jobban megnézi, látja, hogy ez nem más, mint Heihangan Jaszujori,

SUNKAN: "Ej, rajtam kívül másnak is ilyen szánalmas sors jutott?!"

Szíve úgy verdes, ahogy hajlik a susogó parti nád, miközben a tambai Sósó Naricune gyötrelmes léptekkel közeledik.

SUNKAN: "Te vagy az, Sósó?"

JASZUJORI: (énekel) "Te vagy, Jaszujori?"

NARICUNE: "Ő talán Sunkan volna?" "A buddhista pap?", szólítgatják egymást,

SUNKAN: "Virradatkor Jaszujorira leltem, (mondja) alkonyatkor rátaláltam Naricunéra. (énekl) Hármunkon kívül nincs más, a hírek nem jutnak el hozzánk,

nem vagyok őrzője a hegyi rizsföldnek, megfáradtam e világban; fájdalomtól gyötört pap vagyok,

hogyan is mondjam mindezt el..."

Egyszerre megragadják egymás kezét és sírásban törnek ki.

JASZUJORI: (énekl) "Eközben azzal töltöttem az időmet, hogy Kumano három templomában is az istenekhez fohászkodtam."

JASZUJORI: "Hallottad már, Sunkan, hogy a három jóbarát most már négyre gyarapodott?"

SUNKAN: "Micsoda? Hogy lettünk mostanra négyen?! Van itt egy negyedik ember is, aki száműzetésben él?"

JASZUJORI: "Nem, egyáltalán nem erről van szó.

Naricune szerelembe esett, egy szépséges bűvár-halászlányt szeret, akit feleségül is vesz."

Erre a híre a pap elmosolyodik.

SUNKAN: "Ez aztán a meglepetés! Ez igazi meglepetés! Három éve vagyok már itt, ezen a helyen száműzetésben, de azóta se én, se más

szájából nem hallottam ezt a szót: szerelem.

Először tudok mosolyogni.

Ráadásul egy bűvár-halászlány szerelméről hallhatok! Hiszen a régi történet szerint Fudzsiwara no Kamatari és Arivara no Jukihira is egy bűvár-halászlányba szerettek bele, mi több, éppen száműzetésben.

Tenger hullámainál nedvesen, miközben hinár tekeredik a lábadra, s lépdelsz a sziklák között, micsoda boldogság, micsoda öröm szerelemről hallani! Otthon, a távoli messzeségben van feleségem nekem is, akit szívből szeretek.

Milyen csodálatos hajnaltól alkonyatig vágyódni valaki után! Szerelmet érezni házastársak között ugyanolyan, mint beszélni vagy hallani róla. Mesélj, hadd halljunk erről a gyönyörű szerelemről!"

Unszolja társát, de a tambai Naricune arca elvörösödik.

NARICUNE: "Hármunk közül egyikünk sem próbált itt elrejtőzni, miközben számtalan halászhajó érkezett szállítmánnyal megrakodva és ment tovább,

szégyenlem kimondani ezt a szót: szerelem. Ki gondolta volna, hogy ez megtörténhet ezen a távoli, sivár vidéken?

Vajon ki ismeri a titokzatos szerelem útjait? Az én Csidorim egy halász lánya Kirisima szigetén.

(...)

Kérésemre elhaló hangon 'igen'-t mondott
ez a szépséges leány,
majd előlépett a bambuszbozótból halaskosarával,
mely egy boton hintázott a vállán.

Kimonója viseltes, de különleges mintájú, finom brokátból készült, gyönyörű alakján igazán nincs semmi szégyellni való.

Vajon miért egy halász lányaként született?

Sunkan is illendően köszönti.

SUNKAN: "Jaszujoritól hallottam ezt az öröndetes hírt, szívből gratulálok hozzá!

Azt is hallottam Jaszujoritól, hogy engem szeretnél apádnak választani. Mi hárman teljesen egyformák vagyunk. A mai különleges napon megígérem, hogy lányommá fogadlak,

és minden örömmel azon leszek, hogy mi négyen mielőbb visszatérhessünk a fővárosba. Csak a tambai Sósó Naricune asszonyának

a szertartás szerinti skarlátszín kimonóra
kell még egy kicsit várnia.

Nagyon sajnálom! Majd egy sziklát elgörgetve a talajba lyukat ásunk, de nincs se szakénk, se szakéspoharunk. Háromszori ivás helyett csak a kilencszeres köszöntőt tudom elmondani."

Ráfelel Csidori.

CSIDORI: "Lehet, hogy rossz víge lesz annak, hogy egy szegény halász lánya vagyok és skarlátszín kimonót öltök magamra, de számomra hatalmas boldogság, úgy biza', hogy fővárosi férfi vesz feleségül.

700 évvel ezelőtt találtak rá az ílet vizére, a finom szakéra, Kínában, a Krizantémvíz folyóban.

Utánozni fogjuk ezt a régi szokást, s a szigeten megtöltünk egy palackot és iszunk a hegyi forrásból.

Ha azt kípzeljük, hogy szaké, akkor a lelkünk is szakénak fogja érezni. Ez a tengeri kagyló lesz a szakécsészénk.

Mától fogva pedig szülő s gyermeke vagyunk,

“Apám”-nak, s “lányom”-nak fogjuk egymást szólítani. Kírlek, apám, fogadj szívedbe.”

Miután ezeket elmondta, a többiek nevetésben törtek ki *[a lány vidékies kiejtése miatt]*

A forrásvíz -- szaké, a tengeri kagyló
lazurittal ékesített szakécsésze.

Megkóstolják, megízlelik,
mulatnak, dalolnak,
most már négyen ünnepelnek,

s ahogy akkor ott Hórai szigetén,
ezen a szigeten is folyton-folyvást
meregetik a forrásból a szakét,
jókat mulatoznak.

Jaszujori a tengert kémleli:

JASZUJORI: "No nézd csak, az a hajó
nem látszik haláshajónak, túl nagy ahhoz!
Nem is értem, miért, de mifelénk közelít!
Figyelj! Figyelj csak!"

Miközben ezt mondja,
kiköt a hajó, s egy fővárosból érkezett
császári udvarbeli samuráj áll meg előttük
a tengerparton.

Most már két hivatali tiszt
áll a partszegélyen, majd helyet foglalnak
a fenyőfák alatt.

SZENO-O: "Jelen vannak-e itt a száműzött tambai Sósó Naricune és Heihangan Jaszujori?"

Hívó kiáltása, úgy tűnik, mintha álom volna.

"Tambai Sósó Naricune jelen",
"Sunkan",
"Jaszujori jelen".
mindannyian odafutnak,
s a két hivatalnok előtt megállnak,

"Parancsára!"
Fejüket lehorgasztják,
térdre esnek a hivatalnokok előtt.

Szeno-o Taró előveszi
a magával hozott
kegyelmi parancsot,

SZENO-O: "Hallgassátok kellő tisztelettel e bűnbocsánatról szóló levelet."
Azzal kinyitja és olvasni kezdi.

SZENO-O: "A császárnő születése alkalmából megkegyelmezek nektek.

SZENO-O: "Felmentem bűnei alól
az Ördögsziget két száműzöttjét,
a tambai Sósó Naricunét és
Heihangan Jaszujorit.

Tüstént térjenek vissza a fővárosba
parancsom szerint."

Még be sem fejezi,
mikor kettejük szájából felhangzik: "Igenis!",
s mindketten arccal a földre borulnak.

SUNKAN: "Bocsánat, de a Sunkan nevet nem felejtette ki véletlenül?"

SZENO-O: "Azt gondolod, hogy egy olyan személy, mint én, Szeno-o, kifelejthet valaha is valamit? Gyere és győződj meg a saját szemeddel, hogy a két néven kívül van-e itt még más is!"

Megmutatja a levelet Naricunének és Jaszujorinak, akik újraolvassák, ismételtetik a levél szövegét: "Ez igazán különös!",
Vizsgálgatják a levelet, de se nem pap, se nem Sunkan neve nem szerepel rajta.

SUNKAN: " Kijomori nagyúr felejtette volna el,
vagy a jegyző tévedett volna? Ugyanaz a büntett, ugyanoda szólt a száműzetés, és az amnesztiát a történetek
miatt ketten megkapták, miért csak egyedül

én csúsztam ki a hálóból?

Különbözőek vagyunk a bódhiszatra irgalmában és kegyelmében?

Ha lemondtam volna a világról és már meghaltam volna, nem kéne elviselnem ezt a fájdalmat!

Ó, jaj, ilyen szánalmas életet kell élnem!"

Szól elkeseredetten, miközben könnyei hullnak.

Tanzaemon egy levelet húz elő a zsebéből:

TANZAEMON: "Most pedig figyeljete,
hallgassátok Sigemori nagyúr jóakarató szavait,

őszinte lélekkel figyelmezzetek arra,
ami az alábbiakban írva van!"

Azzal nagy hangon rákezd.

TANZAEMON: "Az Ördögszigetre száműzött

Sunkan nevű papnak, Sigemori nagyúr, a belügyminiszter könyörületéből vissza kell térnie lakhelyére, Bizen szigetére.

Komacu Noricune nagyúr, Noto tartományfőnökének aláírásával."

SUNKAN: "Micsoda? Mindhármunknak megkegyelmezték?"

TANZAEMON: "Úgy bizony!"

Sunkan a homlokát a homokba veri,
háromszor mond köszönetet,
miközben örömkönnyeket hullat.

"Valóság ez és nem álom?"

A Sósó házaspár és Jaszujori
örömükben táncra perdülnek.

Buddha nektárízű harmattal öntözte
a lobogó lángokkal égő
Éhes ördögök birodalmát.

Ha megéneklük a mennyek országát,
ez a dal bizonyára így hangzik.

A két hivatalnok bevégzi küldetését:
SZENO-O, TANZAEMON: "Nincs más dolgunk
itt a szigeten. Jószerencsével jártunk, a szél sem fúj.
Szálljunk hajóra!"

"Készen állunk!"

Azzal mind a négyen a hajóhoz indulnak,
de Szeno-o megragadja Csidorit
és visszaküldi:

SZENO-O: "Ej, te szerencsétlen nőszemély!
Látod, mind ott van már, akiket visszakísérünk,
eridj innen!"

"Sunkan felesége megtagadta Kijomori nagyúrnak az engedelmességet, emiatt kivégezték.

Ariót, a papot, a felkelés miatt elítélték és börtönbe zárták.

Ezt a három embert vigyétek a hajóra,
mozogjatok már!"

"Értettem!"
Azzal a négy ember közül
Csidorit félrelökik, a másik hármat
betuszkolják a hajóba.

Mint vadászok által elejtett,
kalickába zárt
kis madárka,
Csidori egyre csak vergődik.

Szeno-o, a kegyetlen őrző kiadja a parancsot:

SZENO-O: "Köteleket kioldani! Indulás!
Tanzaemon, mindenki a fedélzetre!
A száműzöttek itt vannak,
ugye más dolgunk nincs már?"

De szavaira semmi válasz,
a kötelekhez mennek,
a hajó indulásra kész.

A tengerparton kétségbeesetten,
barátaitól elhagyatva Csidori zokogásban tör ki.

CSIDORI: "Míghogy a szamurájok tudják,
mi a lílek érzékenysége? Ez hazugság,
micsoda hazugság!

Nincsenek ördögök az Ördögszigeten,
az összes ördög ott van, a fővárosban!

Attól a naptól fogva, hogy szerelembe estem,
egyfolytában csak imádkoztam,

éjt-naphosszat könyörögtem a sárkányistenhez:
ha a fővárosba megyek, ne legyen ott se pompa,
se dicsőség,

ha csak egyetlen éjszakát is töltök veled,
szürke molylepkéből virággá változzam,

aztán pedig az a dicsőség érjen,
hogy asszonyként újjászülessek,--
ez lett volna minden örömöm.

Milyen kegyetlen ördög, micsoda ördögisten!"

(...)

SUNKAN: "Tiszt urak,
Kérem, várjanak! Ezt az asszonyt
vegyék fel a hajóra!"

Ahogy közeledik feléje,
Szeno-o Taró dühbe gurul
és rátámad.

SZENO-O: "Te minek avatkozol bele?!
Ha ilyen könnyen cselekedhetnének,
nem lenne szükség hivatalos kegyelmi kérvényekre! Nincs arra semmi lehetőség,
hogy ez az asszony a hajónkra szálljon!"

Ráripakodik, mire Sunkan ezt feleli:
SUNKAN: "Ez túl kegyetlen döntés,
kérek, szánd meg őt."

Azzal a közelébe lopakodik.

Elragadja Szeno-o rövid kardját,
s mint a villám, belevágja a férfi
bal vállába. Nyolc szun, azaz
huszonnégy centis sebet ejt rajta.

“Hohó!” Támadna újra Sunkan,
de Szeno-o fürgén kirántja rövid kardját
a pap kezéből, felegyenesedik
és lecsap ellenfelére,

imbolyog, mint fűzfa ágai a szélben,
Sunkan meg, mint kivágott fenyőfa
puffan a földre; ily két vitéz még soha
nem küzdött a tengerparti fenyvesben.

Mindketten támadnak, sebeket ejtenek,
liheg mind a kettő, látszik, erejük fogytán,
s mégis, a végsőkig megküzenek egymással.

A hajón már lármáznak, de Tanzaemon ott áll a pallón.

TANZAEMON: “Egy nyilvántartásba vett száműzött
és egy magasrangú hivatalnok küzd meg egymással,
senki se közelítsen hozzájuk, jelenteni fogom,
amit láttam.

Szolgák és ti, többi népség,
félre innen, senki ne avatkozzon bele! ”

Árgus tekintettel figyel, mozdulatai elszántak.
Csidori ezt már nem bírja, megragad egy bambuszrudat és Szeno-o felé támad,

de Sunkan rákiált,

SUNKAN: "Állj meg! Állj meg!
Ha megütöd, a mieink nem tudják a botrányt elkerülni.
Ha beleavatkozol, haragommal sújtlak!"

Sunkan haragja miatt Csidori visszafogja magát,
csak a lelke háborog, testét féken tartja.

Szeno-o, akinek sebe vérzik, elszántan támad az elgyötört, csontsovány papra,

imbolyog már jobbra, balra,
ide-oda tekeredik a kardja,

keze remeg, egyre gyengül,
térde rogyan erőtlentül.

Levegőt már alig kapnak, a homokra rázuhannak,
s lám, mind a kettő félelemtől reszket.

Szeno-o, akár egy sas a zsákmányra,
Sunkanra veti magát, erre a pap
verébcsontú vékony lába
jól megrúgja a hivatalnokot.

Szeno-o üvöltve zuhan a földre,
Sunkan odaoson hozzá,
úgy megüli, mint egy lovat, s a karddal
megadja az utolsó döfést.

A hajóból azonban
Tanzaemon ezt kiáltja:

TANZAEMON: "Ki a győztes?
Világosan láttam!

Ami az utolsó döfést illeti,
Sunkan a régi bűnét egy újjal tetézte.
Kár volt!
Kár volt!"

SUNKAN: "A bűneim miatt
hagyjatok itt száműzetésben,
ezen a szigeten."

TANZAEMON: "Nem úgy van ám az! Ha itt hagyunk
a szigeten, akkor Sigemori nagyúr és Nóto tartományfőnök minden erőfeszítése hiábavalónak bizonyult.

Hibát követsz el, ha szembeszállsz velem.
És a legfontosabb: ha három száműzöttnél kevesebb jön velünk, nem engednek át az őrállomásnál."

Kiált rá Sunkanra.

SUNKAN: "Akkor... akkor hát...
Jaszujorin és Sósó Naricunén kívül
vidd magaddal ezt a nőt is

és a létszám sem hibádzik,

az őrállomásnál sem lesz baj,
hiszen Sigemori nagyúr megkegyelmezett,

régi bűnöm megbocsátotta,
s én, Sunkan hazatérhetnék,

de újabb bűnt követtem el,
mert megszórtam a magasrangú hivatalnokot,
s emiatt száműzött leszek az Ördögszigeten,

Enyémm az ég kegyelme;
a fővárosi hivatalnokok viszont
egyáltalán nem követtek el hibát.”

Összeszedi minden erejét,
minden gondolatát az utolsó küzdelemre.

SHUNKAN: “Szeno-o, készülj fel a végső összecsapásra!”

Háromszor, négyszer hasít a kard a húsba,
végül a férfi fejét vágja le,
a hajón könnyekben tör ki mindenki,
“Ó, jaj!”, kiáltják egyszerre.

Sósó Naricune, no meg Jaszujori
mi mást tehetne? Csak imára kulcsolják kezüket,
egy hang nem hagyja el torkukat, sírnak, zokognak.

Láttak, hallottak mindent.
Csak Csidori fájdalma nem enyhül.

CSIDORI: "Egy házaspár közös sorsa összefonódik a következő életükre is. Rajtam is ott e kötelék.
Ezt az iszonyú fájdalmat a szigeten, jaj, én okoztam,

micsoda szégyen lenne így hajóra szállnom,
az ég legyen veletek!"

Már éppen visszafordulna,
mikor Sunkan megragadja.

SUNKAN: "Itt fogok élni, ezen a szigeten,
az Éhes ördögök birodalmában,
itt, hol semmi gabona nem terem.

Az Asura félistenek birodalmában éltem,
most a kénköves égő pokolban,

kipróbáltam én a három gonosz birodalmat
a pokol mélyén,
hogyan ne bírnám elviselni következő életemben?

A hajó, amelyre felszállhatok, Buddha oltalma alatt áll,
a lebegő világ hajójára mégsem kívánkozom.

Engedjétek, hadd szálljak fel,
gyorsan, beszállás!"

Megragadja Csidori kimonója ujját,
lassan átkarolja,
s áttemeli a hajóra.
A hullámok kedvezőek,
a hajót már elköttették,

mozognak az evezők is.
A Sósó házaspár, no meg Jaszujori
fájdalmas búcsút vesznek:
"Ég veletek!"

A többiek könnyeiket hullatják,
a hajón legyezők emelkednek,
a part felől kezek integetnek.

"Még találkozunk, még látjuk egymást!"
Hallatszik itt is, ott is a hajón,
rossz szélfúvástól nem kell tartani.

Hol előtűnik, hol elrejtőzik a hajó,
tengerárban, szigetek közt,
aztán végleg homályba vész.
Bár a sors Sunkan útját már kijelölte,
szíve úgy ver, mint bármely halandóé.

Tengerparti magaslatra felmegy utoljára,
lábujjhegyre állva kezével búcsút int,
majd a dombtetőről a parti homokba
veti magát.

Bármennyire bánat emésztette,

bármennyire kiáltozott, fájdalmát senki se hallotta,
csak a rikoltó sirályok,
csak a vadludak, ott fenn a magas égen.

Mindenki elhagyta, madárként elszálltak,
nagy magányában társra nem találhat,

szökőárban lelte hullámsírját.
A kimonók ujját attól fogva
a patakzó könnyek szétáztatják.

VÉGE

*